

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף קטו

רב חלקיה בר טובי אמר - כל מה שאמרנו שמצורע שהקריב את אשמו בחוץ פטור, דוקא כשהקריבו לשם אשם. כי מכיון שהוא מחוסר זמן, הקרבן הזה לא ראוי להקרבה בפנים, ולכן פטור על הקרבתו בחוץ. אבל אם הקריבו שלא לשמו (כגון לשם עולה), חייב. והטעם כי 'כל הקרבנות שנזבחו שלא לשמן כשרים' (חוץ מחטאת ופסח). ואם כן הוא ראוי להקרבה שלא לשמו בפנים, וממילא חייב על הקרבתו בחוץ.

הגמרא מנסה להביא ראיה לדברי רב חלקיה בר טובי.

לימא מסייע ליה: מהברייתא הבאה. נאמר בשחוטי חוץ "אל פתח אהל מועד לא הביאו", למעט כל מי שאינו ראוי לבוא אל אוהל מועד שאם שחטו בחוץ פטור. שואלת הברייתא: יכול שאני מוציא וכו': אולי נמעט מהפסוק הזה גם אם הקריב 'עולת מחוסר זמן בבעלים' דהיינו שעדיין לא הגיע הזמן שבעליה מחוייבים להביאה, וכן נמעט אשם נזיר ואשם מצורע שיש בהם פסול (ולקמן מפרש איזה פסול), ואם שחטן בחוץ פטור.

על כך תלמוד לומר בפרשת שחוטי חוץ "אשר ישחט שור או כשב או עז מחוץ למחנה", מילים אלו מיותרות, כי היה מספיק לכתוב "אשר ישחט מחוץ למחנה", אלא הפסוק בא לרבות את שלושת הדברים הנ"ל. על ידי שאנו דורשים "שור" מכל מקום! "כשב" מכל מקום! "עז" מכל מקום! לרבות את הפסולים הללו לחיוב בשחיטה בחוץ. עד כאן הברייתא

ואילו חטאת שירא: מדייקת הגמרא, שהברייתא לא ריבתה את חטאת ששחטה בחוץ במחוסר זמן. והגמרא ממשיכה -

במאי עסקינן וכו': באיזה אופן התרבו אשם נזיר ומצורע לחייב עליהם בחוץ? אם נאמר ששחטן בחוץ כשהגיע זמן שחייבין הבעלים להביאם, אם כן מדוע הברייתא

מדברת רק על אשם, והרי אפילו בחטאת ששחטה בחוץ בזמנה חייב? שהרי היא ראוייה להקרבה בפנים. ובנוסף, מדוע צריך לימוד מיוחד לרבות אשם? אלא בהכרח מדובר באופן ששחטן שלא בזמנם.

ועדיין באיזה אופן מדובר? אם מדובר ששחטן לשמן, אם כן באשם מדוע הוא חייב? הרי הוא לא ראוי לבא לפתח אהל מועד כשעדיין לא הגיע זמנו. אלא מדובר באופן ששחט את האשם שלא לשמו, וגילה הפסוק שהוא חייב אם שחטו בחוץ, הואיל וראוי הוא עתה לפנים אם ישחטנו במחשבת שלא לשמו (כי כל הזבחים שנשחטו שלא לשמן כשרים חוץ מחטאת ופסח. ולכן אי אפשר לומר כן גם בחטאת, כי חטאת שנשחטה שלא לשמה פסולה וממילא פטור על שחיתתה בחוץ). ומוכח כדעת רב חלקיה.

דחייה: לעולם בזמנו וכו': מדובר כששחטו בזמנו, שכבר הגיע זמן שחייבין בעליהן להביאן, ושחטן במחשבת שלא לשמו. והברייתא הזו היא שיטת רבי אלעזר. הסובר שמקישים את אשם לחטאת, לפסול אשם שלא לשמו בפנים כחטאת. והוצרך הכתוב לרבות אשם זה לחיוב חוץ, משום שאשם שלא לשמו פסול הוא (אילו היה מקריבו בפנים). והוא אמינא שגם בחוץ יפטר עליו משום שנעקר ממנו שם אשם ואינו מתקבל בפנים. קא משמע לן הפסוק לחייב עליו, כי בשעה ששחטו בחוץ עדיין לא נעקר ממנו שם אשם והיה ראוי לפנים להקריב לשמו, ובאמת הברייתא היתה יכולה להשמיענו חידוש זה בחטאת, שאם שחטה שלא לשמה בחוץ חייב, אלא, תנא קרבן אשם שהוא 'טפל', לפי שהוא למד מחטאת לפסול שלא לשמו, והוא הדין ל'עיקר' דהיינו לחטאת.

ראייה אחרת לרבי חלקיה:

תא שמע: הברייתא שואלת - יכול שאני מרבה לחיוב שחוטין חוץ, גם אם שחט עולה מחוסרת זמן 'בגופה' דהיינו שלא היה הקרבן שבעת ימים תחת אמו. או חטאת מחוסרת זמן בין בגופה (כנ"ל) ובין ב'בעלים' כגון בנזיר ומצורע שלא מלאו ימיהם להביא קרבנותיהם? על כך תלמוד לומר "ואל פתח אהל מועד לא הביאו" ללמד שכל שאינו ראוי לבא בפתח אהל מועד, אין חייבין עליהן. וכל אלו אינם ראויין להקרבה קודם זמנם. עד כאן הברייתא.

ואילו אשם שיירא: מדייקת הגמרא שהברייתא לא ריבתה את אשם מחוסר זמן, לפטור על שחיטתו בחוץ. והגמרא ממשיכה -

במאי עסקינן? באיזה אופן מדובר בברייתא? אם מדובר ששחט את החטאת בחוץ לשמו, אם כן גם באשם צריך להיות פטור, שהרי אינו ראוי להקריב בפנים כי עדיין הוא מחוסר זמן.

אלא מדובר באופן ששחטו שלא לשמו, ולכן רק בחטאת הוא פטור, אבל על אשם בחוץ הוא חייב אפילו קודם זמנו. כי אף שאינו ראוי לשמו, מכל מקום ראוי הוא להקריבו בפנים במחשבת שלא לשמו, ככל הזבחים שכשרים שלא לשמן ולא עלו לבעלים לשם חובה. מה שאין כן חטאת, שפסולה היא שלא לשמה, ולכן פטור עליה בחוץ הואיל ואינה ראויה להקריבה בפנים כשהיא מחוסרת זמן, בין לשמה בין שלא לשמה.

ומוכח כדעת רבי חלקיה, שחייב על אשם מחוסר זמן בחוץ כששחטו שלא לשמו.

דחייה: לעולם שלא לשמו וכו': הברייתא עוסקת באופן ששחטו שלא לשמו, אך אין הכוונה לפטור חטאת דוקא ולא אשם, אלא הוא הדין לאשם. כי הברייתא הזו סוברת כרבי אלעזר, שמקיש אשם לחטאת. ושניהם פסולין שלא לשמה, ולפיכך פטור בשניהם בחוץ כשהם מחוסרי זמן, שהרי אינם ראויין לפנים אפילו שלא לשמה. והברייתא דיברה על ה'עיקר' שהוא חטאת, וכל שכן ל'טפל' שהוא אשם. (שהוא נלמד מחטאת לפוסלו במחשבת "שלא לשמה". ונלמד אשם מחטאת לפטור עליו בחוץ כשהוא מחוסר זמן, שהרי טעם שניהם שוה, שאינם ראויין בין לשמם בין שלא לשמם).

ראייה אחרת לרבי חלקיה:

תא שמע. דכי אתא רב דימי אמר: רב דימי אמר את דברי התנא בר ליואי. התנא דבי בר ליואי אמר - 'יכול שאני מוציא אף עולת מחוסר זמן בבעלים, ואשם נזיר ואשם מצורע'? (ביאור הדברים כפי שכבר הובא בברייתא למעלה). רב דימי אומר שתנא דבי בר ליואי למד מפסוק לרבות את הפסולים הללו, אך אני לא זוכר מהיכן הוא למד.

אמר רבינא: אמר רבינא לרב דימי הלימוד הוא מהייתור של "שור או כשב או עז" ללמד "שור" מכל מקום, "כבש" מכל מקום, "עז" מכל מקום! (וכפי שהתבאר למעלה). ומכאן יש הוכחה לרב חלקיה, וכפי שהתבאר למעלה מהברייתא שאמרה את אותם דברים. וקשה לרב הונא החולק על רב חלקיה (בעמוד הקודם).

קושיא: הא מאי רומיא? **דלמא כדאמרת!** מה קשה מכאן לרב הונא? תתרץ גם כאן כמו שתירצת למעלה, שנדחתה הראיה לרבי חלקיה שכוונת הברייתא לרבות כששחטו בזמנו. וממילא אין מכאן קושיא לרב הונא.

תירוץ: אמר רב נחמן בר יצחק: רב דימי לא העמיד את הברייתא של בר ליואי כמו שהעמידה הגמרא לעיל שמדובר באופן ששחטו שלא בזמנו, משום שהיה קשה לרב דימי מהברייתא דתנא דבי בר ליואי על הברייתא דתני לוי כדלהלן.

דתני לוי: אשם נזיר ואשם מצורע ששחטן שלא לשמן, כשירים אבל לא עלו לבעלים לשום חובה. שחטן בפנים מחוסר זמן בבעלים, או שהיו בני שתי שנים ושחטן, פסולים. כי דין אשם נזיר ומצורע ליקרב כבש שהוא בן שנה אחת.

והקשה רב דימי מהברייתא הזו הנוקטת שמחוסר זמן פסול בפנים באשם, על מה ששינו בברייתא דבר ליואי שמחוסר זמן ששחטו בחוץ חייב, והרי אינם ראויים לפנים. ותירץ רב דימי שהברייתא ששנה לוי שאשם מחוסר זמן פסול, מדובר כששחטו לשמו. ואילו, מה שאמר בר ליואי שעל אשם מחוסר זמן חייב בחוץ, כששחטו שלא לשמו, הואיל וראוי לפנים במחשבת שלא לשמו וכדעת רבי חלקיה.

ומכיון שהקשה רב דימי על ברייתא דבר ליואי ולא תירצה כדחיית הגמרא לעיל, שברייתא זו מדברת כששחט בזמנו, על כרחך שסבר רב דימי שברייתא זו עוסקת במחוסר זמן ולא בזמנו. ואם כן, אי אפשר ליישב אותה אלא בשלא לשמו. וחוזרת הראיה לרבי חלקיה כמו שהוכיחה הגמרא לעיל בהוה אמינא, ולכן קשה מכאן לרב הונא החולק על רב חלקיה.

רב אשי רמי: רב אשי הקשה סתירה, ממשנתנו האומרת שהמקריב בחוץ אשם של זב וזבה המחוסר זמן, פטור. על הברייתא ששינו לעיל ("יכול שאני מוציא") שריבתה לחייב בחוץ באשם נזיר ומצורע (ועל כרחך הכוונה כששחט שלא בזמנו, וכדדייקינן לעיל בהוה אמינא).

ורב אשי מתרץ - במשנה שנינו שהוא פטור, מדובר ששחט לשמו, שאינו ראוי לפנים קודם זמנו. ואילו בכרייתא, מדובר ששחט שלא לשמו, וראוי הוא לפנים ולכן חייב עליו בחוץ כדעת רבי חלקיה.

קושיא: לימא תיהוי תיובתא דרב הונא: קשה מהכרייתא דבר ליואי, שהוכחנו ממנה לעיל דלא כרב הונא!

תירוץ: אמר לך רב הונא: מה שמצינו בכרייתא זו שאשם מחוסר זמן חייבין עליו בחוץ, אין הטעם משום שהאשם ראוי להקריבו בפנים במחשבת שלא לשמו, שהרי אין לך דבר שאינו כשר לשמו וכשר שלא לשמו. אלא מדובר במקרה שהפריש שתי אשמות לאחריות, שאם יאבד אחד מהם יתכפר בשני. ובאופן כזה אם שחט אחד מהם בחוץ קודם זמנו לשם עולה חייב עליו, משום שאחד מהם הוא עולה, כי סופו ליקרב לעולה. משום שכך הוא דין אשמות אלו, שאחד קרב לאשם והשני ירעה עד שיפול בו מום, ויפדה, ומדמיו יקריבו לקיץ המזבח שהוא עולה. ולכן, גם אם הקריב אשם עצמו בפנים קודם זמנו לשם עולה, כשר הוא להיות קרבן עולה. והואיל וראוי הוא לפנים חייב עליו בחוץ.

כדרב הונא אמר רב: שאמר אשם שניתק מדין הקרבה לאחר שכיפרו בעליו בשני, ונמסר ל'רעיה' (שנמסר לרועה) עד שיפול בו מום, ושחטו קודם שנפל בו מום, בסתם אפילו שלא לשם עולה, כשר לעולה. והוא הדין אשם מחוסר זמן, כשר הוא עצמו לעולה כששחטו בפירוש לשם עולה.

*

למדנו במשנה - המעלה מבשר חטאת [וכו']: בחוץ פטור. המשנה מביאה רשימה של דברים שנאכלים.

תנו רבנן - מנין למעלה מבשר חטאת, ומבשר אשם, ומבשר קדשי קדשים, ומבשר קדשים קלים, וממותר העומר, ושתי הלחם, ולחם הפנים, ושירי מנחות, שפטור? תלמוד לומר "עולה": נאמר בפסוק המדבר על איסור שחוטי חוץ "איש איש ... אשר יעלה עולה או זבח". כמו שקרבן עולה הוא דבר הראוי להעלות על המזבח, גם כל דבר שראוי להעלות על המזבח אם הקריבו בחוץ חייב. אך לא כל הרשימה הנ"ל שהם דברים הנאכלים ואינם עולים למזבח.

הברייתא ממשיכה: מנין שאף היוצק, והבולל, והפותת, והמולח, והמניף, והמגיש, והמסדר השלחן, והמטיב את הנרות, והקומץ, והמקבל בחוץ, שפטור? למרות שדברים אלו אינם נאכלים. על כך תלמוד לומר "אשר יעלה עולה או זבח" כמו שהעלאת העולה היא גמר העבודה שלה, כך שאר דברים שהם גמר העבודה שלהם אם עשאם בחוץ חייב. אך לא כל הרשימה הנ"ל, שהם דברים שאינו גומרים את העבודה ויש אחריהם עוד עבודה.

'גמר עבודה' היא כגון ניסוך יין על המזבח או הקטרת קטורת, או הקטרת הקומץ (ולכן היוצק שמן על המנחה וכו' ואפילו הקומץ אותה, פטור. כי גמר עבודתה הוא הקטרת הקומץ). [אמנם על שחיטה חייב, למרות שאינה גמר עבודה כי היא כתובה במפורש בפסוק].

*

למדנו במשנה - עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בכורות:

יתיב (= ישב) רב **הוא חנה בר רב קטינא קמיה** (= לפני) **דרב חסדא:** ואמר רב חסדא את הפסוק שנאמר לגבי הקרבת הקרבנות שהוקרבו לפני מתן תורה "וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פְּרִים".

א"ל הכי אמר ר' אסי: אמר לו רב חנה - כך אמר רב אסי, באותו יום פסקה עבודה מהבכורות. כלומר עד מתן תורה העבודה היתה בכורות, וממתן תורה והלאה העבודה בכהנים.

סבר לאותוכיה ממתניתין: סבר רב חסדא להקשות עליו ממשנתנו שאומרת שהעבודה נהגה בכורות עד יום הקמת המשכן (שהיה לאחר מתן תורה).

שמעיה דקאמר משמיה דרב אדא בר אהבה: לפני שרב חסדא הספיק להקשות לו את הקושיא הנ"ל, שמע רב חסדא את רב חנה שאומר בשם רב אדא בר אהבה - 'עולה שהקריבו ישראל במדבר אינה טעונה הפשט וניתוח'.

אותביה ברייתא דשויא בכלוהו: ולכן רב חסדא לא הקשה לו את הקושיא הנ"ל, אלא הקשה לו קושיא אחרת מברייתא שממנה יהיה קשה על כל דבריו.

דתיני: וכך הקשה לו רב חסדא: למדנו בכרייתא - לפני שהוקם המשכן הבמות מותרות, ועבודה בככורות, ואת הכל אפשר להקריב בבמה, דהיינו בהמה חיה ועוף זכרים ונקבות תמימים ובעלי מומים, טהורים אבל לא טמאים, וכל הקרבנות קרבו עולות (= הגמ' תקשה על כך בהמשך), ועולה שהקריבו ישראל במדבר טעונה הפשט וניתוח, ונכרים בזמן הזה רשאים להקריב את כל הנ"ל בבמות, לפי שלא נאסרו להם הבמות. ע"כ הכרייתא.

ומכאן קשה על כל דברי רב חנה, שהרי בכרייתא נאמר שעד שהוקם המשכן העבודה היתה בככורות, ורב חנה אמר עד מתן תורה, וכן נאמר בכרייתא שעולה שהקריבו ישראל במדבר טעונה הפשט וניתוח, ורב חנה אמר שאינה טעונה הפשט וניתוח.

תירוץ: **תנאי היא:** הדבר תלוי במחלוקת תנאים, וכפי שלמדנו בכרייתא - נאמר בתורה "וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים אֶל יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶּן יִפְרָץ בָּהֶם יְהוָה", לדעת ר"י בן קרח כוונת הפסוק שלמרות שהבכורות (שנקראים בפסוק "כהנים") רגילים תמיד לגשת אל ה' ולהעלות קרבנות, עליהם להיזהר שלא לעלות להר סיני במתן תורה. ולדעת רבי כוונת הפסוק לנדב ואביהוא (בני אהרן) שנעשו כהנים בהר סיני, והם הכהנים הניגשים אל ה' להקריב, והפסוק מזהיר אותם שלא לעלות להר סיני במתן תורה.

נמצא שנחלקו ר"י בן קרח ורבי האם במתן תורה העבודה היתה בככורות או בכהנים.

קושיא: **בשלמא:** אמנם לדעת רבי הסובר שכוונת הפסוק לנדב ואביהוא, מובן מה שנאמר לאחר מיתתם "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן הוּא אֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה לֵאמֹר בְּקִרְבֵי אֶקְדָּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכַּבֵּד", שכיון שנאמר בסיני שעליהם להיזהר "פֶּן יִפְרָץ בָּהֶם יְהוָה" והם לא נזהרו לפרוש מההיכל בהקמת המשכן (שהקריבו אש זרה) לכן פרץ בהם ה' (וזה מה שאמר משה לאהרון "הוּא אֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה לֵאמֹר בְּקִרְבֵי אֶקְדָּשׁ..." שה' אמר זאת בסיני שעליהם להיזהר).

אלא למ"ד: אבל לר"י בן קרח הסובר שכוונת הפסוק לבכורות, קשה היכן רמוזה מיתת נדב ואביהוא שמשה אומר לאהרון "הוּא אֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה לֵאמֹר בְּקִרְבֵי אֶקְדָּשׁ...", והרי ה' לא אמר לו דבר כזה?!

תירוץ: **דכתיב**: זה נרמז בפסוק שנאמר למשה ביום שה' ציווה אותו על מלאכת המשכן "וְנַעַדְתִּי שְׁמָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי", ודורשים בְּמַכְבְּדִי, וכאן רמז לו ה' שביום שהוא ישרה את שכינתו על המשכן יתקדש בְּמַכְבְּדִיו, ולא נרמז למשה מי הם, וכשנדב ואביהוא מתו הבין משה שהכוונה אליהם.

[מקטע זה הובא מביאור 'חברותא']:

כיון שמתו בני אהרן וידע שהם המכובדים **אמר לו** לאהרן: **אהרן אחי לא מתו בניך אלא כדי להקדיש כבודו של מקום עליהם** להודיע שהוא נורא על מיוזעיו שנפרע מהצדיקים על מיעוט עבירות שבידן וכל שכן מהרשעים, וזו כונת הכתוב "הוא אשר דבר ה' בקרובי אקדש" שאמר לו למשה "ונקדש בכבודי" דהיינו, בְּמַכְבְּדִי וְקָרֹבִי אקדש.

כיון שידע אהרן שבניו ידועי מקום הן, שתק, וקבל שכר על שתיקתו. שנאמר "וידום אהרן" הרי ששתק [וקבלת השכר, שנתייחד אליו הדבור בפרשת שתויי יין האמורה אחר אותו ענין, שנאמרה רק לו ולא למשה].

וכן בדוד הוא אומר "דום לה' והתחולל לו", ביאורו, אף על פי שמפיל לך חללים, את דום! וכן שלמה הוא אומר "עת לחשות ועת לדבר". פעמים שאדם שותק ומקבל שכר על השתיקה, ופעמים שמדבר ומקבל שכר על הדבור.

והיינו דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב "נורא אלהים ממקדשיך"? אל תיקרי "ממקדשיך" אלא "ממקודשיך". וכך פירושו: אימתי הוא "נורא"? בשעה שהקב"ה עושה דין [דהיינו, "אלהים", שהוא מדת הדין], **בקדושינו**, הוא מתיירא ומתעלה ומתהלל, בכך שאפילו מהצדיקים נפרעין מהם. [עד כאן מביאור 'חברותא']: